

Nr 104.

Af herr **Waldén**, om inrättande vid universitetet i Lund af en professur i psykologi och pedagogik.

Vid 1907 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t inrättande af professorer i pedagogik vid universiteten i Uppsala och Lund, och i motiveringen till denna framställning framhöll dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet vikten af att de båda universiteten erhöles hvar sin professur i nämnda ämne. Då emellertid Riksdagen beslöt, att endast en pedagogisk professur skulle inrättas, nämligen i Uppsala, berodde väl detta väsentligen därpå, att de akademiska myndigheterna i Lund uttalat sig mot inrättandet af de föreslagna professorerna i pedagogik.

Emellertid intaga dessa myndigheter numera en helt annan ståndpunkt i denna fråga. Såsom framgår af vid denna motion närslutna bilagor, har såväl humanistiska sektionen i Lund enhälligt uttalat sig för en dylik professors inrättande därstädes (bilaga I), som ock större akademiska konsistoriet, äfvenledes enhälligt, hos kanslersämbetet vid rikets universitet gjort framställning om, att en professur i psykologi och pedagogik måtte inrättas vid Lunds universitet (bilaga II), och i skrifvelse till Konungen den 15 oktober 1910 (bilaga III) har kanslern tillstyrkt denna framställning samt anhållit, att proposition härom måtte till 1911 års riksdag framlämnas.

Att de båda sistnämnda myndigheterna föreslå en gemensam professur för de båda ämnena *psykologi och pedagogik*, torde ur flera synpunkter vara synnerligen välbetänkt. Dessa båda vetenskaps-grenar stå i det intimaste samband med hvarandra, och den moderna pedagogiken stöder sig i främsta rummet på den experimen-

tella psykologien som hjälpvetenskap. Det torde därför icke kunna göras några befogade invändningar mot att dessa båda ämnen sammanföras under en gemensam professur.

Att ingå på en fullständigare utredning och motivering angående vikten och nödvändigheten af nämnda professors snara uppriktande torde vara öfverflödigt, då detta med all önskvärd tydlighet framgår af ofvan åberopade bilagor. Det torde vara tillräckligt att i detta sammanhang framhålla den påtagliga inkonsekvens, som ligger däri, att den filosofiska fakulteten i Lund enligt examensstadgan är ålagd både undervisnings- och examensskyldighet i ämnet pedagogik utan att hafva någon professur i detta ämne.

Den för ämbetsexamen stadgade kursen i psykologi och pedagogikens teori och historia skötes visserligen af en docent i filosofi, men då denne samtidigt har anställning som rektor vid Landskrona enskilda gymnasium, vid hvilken befattning han enligt kontrakt är bunden för en tid af fem år, räknadt från och med 1910, torde hans tid och krafter ej i längden räcka till, för att han på ett tillfredsställande sätt skall kunna sköta nämnda kurser. Härtill kommer, att examensskyldigheten i ofvannämnda ämnen för närvarande och i brist på annan härtill kompetent universitetslärare uppehålls af en numera vid Göteborgs högskola anställd docent. Om sålunda studerande i Lund önska aflägga examen i dessa ämnen, måste ifrågavarande docent och på den studerandes egen bekostnad resa till Lund för att förrätta denna examen. Att detta icke blott är en stor olägenhet utan äfven en stor orättvisa mot de studerande, kan väl knappast förnekas.

Då sålunda Kungl. Maj:t genom sin här ofvan åberopade proposition till 1907 års riksdag redan erkänt och framhållit vikten af en pedagogisk professors inriktande äfven i Lund, och då det viktigaste skälet till att Riksdagen nämnda år ej lämnade sitt bifall härtill numera förfallit samt slutligen den af de akademiska myndigheterna föreslagna kombinationen af ämnena psykologi och pedagogik under en gemensam professur måste anses synnerligen lycklig, synes mig inriktandet af nämnda professur ej längre böra uppskjutas utan frågan härom lösas redan vid innevarande års riksdag, oaktadt Kungl. Maj:t ansett sig förhindrad att i årets statsverksproposition göra framställning härom.

Jag vågar således vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i staten för universitetet i Lund uppföra en professur i psykologi och pedagogik med enahanda aflöningsförmåner, som tillkomma universitetsprofessurer i allmänhet, och med skyldighet för tjänstens innehafvare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkor och bestämmelser äfvensom att för ändamålet höja det ordinarie anslaget till Lunds universitet med 7,500 kronor.

Stockholm den 27 januari 1911.

O. H. Waldén.

Afskrift.

Bilaga I.

Utdrag ur protokollet i humanistiska sektionen i Lund den 15 maj 1909.

Närvarande: Dekanus, professor Flensburg, professorerna Wulff, v. Schwerin, Wrangel, Larsson, Liljeqvist, Axel Kock, Ekwall och C. A. Moberg.

§ 146.

Jämlikt vederbörlig remiss hade sektionen att yttra sig öfver professorerna Larssons och Liljeqvists anhållan, att Större Konsistoriet ville hos Kungl. Maj:t utverka framställning till nästa års riksdag om inrättandet af en professur i pedagogik.

Professor Larsson anförde: »Som skäl för det väckta förslaget vill jag anför följande:

1) Aliggandet att anordna den för ämbetsexamen stadgade kursen i psykologi samt pedagogikens teori och historia har fakulteten så till vida fullgjort, att denna kurs för närvarande skötes på ett utmärkt sätt af en docent i teoretisk filosofi, men den skötes dock alltså af en docent i annat ämne och den honoreras till största delen med det docentstipendium, som docenten Emmelin åtnjuter i egenkap af docent i filosofi; och under sådana omständigheter kan det icke sägas,

att fakulteten på ett tillfredsställande och definitivt sätt ordnat ens denna del af den pedagogiska undervisningen.

2) För pedagogiska studier, syftande till något betyg i ämnet pedagogik, har fakulteten icke träffat någon som helst anordning. Man kan hänvisa till självstudier, men det kunde man med samma rätt göra i andra ämnen. Pedagogik studeras icke bra på egen hand, i synnerhet som ju här vid universitetet ingen tradition finnes, af hvilken de studerande kunde ha ledning, och för öfrigt icke heller i universitetsbiblioteket någon vidare litteratur i ämnet. Pedagogiken bör bedrivas icke blott som en läsning utan som en öfning, och särskildt torde i detta ämne seminarieöfningar vara behöfliga.

3) Examensstadgan lämnar de studerande den möjligheten öppen, att, i stället för att genomgå den s. k. pedagogiska kursen, ta betyg i ämnet pedagogik, och det finns goda skäl antaga, att många skola önska begagna sig af denna möjlighet, på samma sätt som det förr varit vanligast att de studerande, i stället för den för lärare stadgade profning i antropologi och logik, valt att taga betyg i teoretisk filosofi. Dels räknas en betygsenhet alltid som god behållning, dels torde i alla fall många studerande anse, att ett betyg i pedagogik kan blifva af betydelse för deras framtid. De kunna tänka sig bli seminarielärare eller folkskoleinspektörer — en ganska afsevärd möjlighet i samma mån krafvet på fackmässiga inspektörer gör sig gällande; de kunna gå in vid högre folkskolor eller syfta till öfverlärareplatser i folkskolorna och genom de nu beslutade kommunala mellanskolorna öppnas ett nytt område, där pedagogiska kunskaper få inflytande på befordingarna. Det är gifvetvis en orätt mot de studerande att beröfva dem denna möjlighet, som stadgan för dem afsett, eller att i hvarje fall icke vid undervisningens anordnande ta hänsyn till denna möjlighet. Man kan förutse, därest icke snart en professor i pedagogik här inrättas, att platser af ofvan uppräknade slag en tid bortåt komma att i öfvervägande grad besättas med personer, som vid Uppsala universitet förvärfvat betyg i pedagogik — och jag anser det icke vara en oberättigad form af tillgifvenhet för det egna universitetet, om man häri finner både en orättvisa mot lundensiska studerande och mot Lunds universitet.

4) Det kan nu anses som säkert, att kompetenta sökande skola finnas till en eventuell professor i pedagogik härstädes. Säkerligen skall efter den nu pågående konkurrensen om pedagogikprofessuren i Uppsala en eller annan sökande återstå, hvars kompetens blifvit officiellt vitsordad.

De skäl jag här anfört kunna alla sammanfattas i ett enda: att inrättande af en pedagogikprofessor i Lund är en nödvändig konsekvens af vår nu gällande examensstadga. Det är med full afsikt som jag endast vill anföra detta skäl. Jag skulle anse mig komma utanför ämnet, om jag här ville bevisa pedagogikens nytta. Tvärtom vill jag betona, att denna senare fråga icke föreligger. Den är praktiskt sedd redan afgjord af Kungl. Maj:t i och med att pedagogik blifvit obligatorisk i fakultetens viktigaste examen. Det kan råda olika meningar om lämpligheten af denna bestämmelse i examensstadgan, men den finns där och bildar en förutsättning, som ej med bibehållen lojalitet kan ignoreras.

Slutligen måste jag erinra om det säregna läge, hvari denna fråga befinner sig. Det är icke Kungl. Maj:t, som behöfver öfvertygas om behöfligheten af den föreslagna professuren, ty Kungl. Maj:t har redan en gång velat bereda oss tillfälle att förorda en sådan professor; icke heller riksdagen, som velat i detta

afseende likställa de båda statsuniversitetet; icke heller — det vet man med visshet — universitetets kansler; utan det är just denna sektion och Lunds konsistorium, som det gäller att vinna för saken.

Jag önskar bifall till förslaget.»

Sektionen beslöt därefter att för sin del tillstyrka bifall till denna framställning.

Ur protokollet

Martin Nilson.

I transsumerade delar rätt afskrifvet betygar
Stockholm af kungl. ecklesiastikdepartementet den 21 januari 1911

ex officio

Hj. Westerling,
registrator.

Transsumt.

Bilaga II.

Till Kanslersämbetet vid Rikets Universitet.

Då det större konsistoriet vid Lunds universitet nu går att för kanslersämbetet framställa sådana universitetets behof, som synas kräva anslag af nästkommande års riksdag, får konsistoriet först göra framställning om sådana anslag, som redan beviljats men endast å extra stat, och hvilka fortfarande äro behöfliga.

Professorn H. Larsson har hos konsistoriet hemställt om beredande af anslag till ett professorsämbete i pedagogik och såsom motivering åberopat, hvad han anfört till humanistiska sektionens här bifogade protokoll den 15 maj 1909, och får konsistoriet i hufvudsaklig anslutning därtill anhålla om beredande af ett årligt anslag å 7,500 kronor till ett professorsämbete i psykologi och pedagogik med samma rätt till ålderstillägg för innehafvaren af detta ämbete som för öfriga professorer. Enligt den nyligen fastställda examensstadgan för filosofiska fakulteten, särskildt hvad beträffar filosofisk ämbetsexamen, har pedagogiken fått en sådan ställning, att det för Lunds universitet blir ett starkt behof att liksom systeruniversitetet i Uppsala erhålla ett professorsämbete i pedagogik. Som det emellertid är konsistoriets öfvertygelse, att pedagogiken kan vetenskapligt bedrifvas endast i intimt sammanhang med psykologi, och å andra sidan den moderna psykologien tagit en synnerlig omfattning, som gör dess särskilda repre-

sentation högönskelig, anser konsistoriet detta sakförhållande bäst tillgodoses, om det ifrågavarande professorsämbetet inrättas i psykologi och pedagogik.

Lund den 24 september 1910.

På det Större Konsistoriets vägnar:

B. Jönsson.

Otto Ernberg.

I transsumerade delar rätt afskrifvet betygar
Stockholm af kungl. ekklesiastikdepartementet den 21 januari 1911

ex officio

Hj. Westerling,
registrator.

Transsumt.

Bilaga III

Till Konungen.

Till Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning får jag härmed i underdånighet öfverlämna det större akademiska konsistoriets i Lund till mig ställda, den 24 september 1909 dagtecknade skrivelse, hvori Konsistoriet framställt de Lunds universitets behof, hvilka synts konsistoriet kräfva anslag af 1911 års Riksdag.

Då konsistoriet nu upptagit frågan om inrättande af en *professur inom pedagogikens läroområde* vid Lunds universitet, må erinras därom, att denna fråga redan vid åtskilliga föregående tillfällen förelegat till behandling. Sedan uti en vid 1905 års lagtima riksdag väckt motion föreslagits upprättande af en pedagogisk professur vid Uppsala universitet, yttrade statsutskottet rörande denna motion, bland annat, att frågan om anordnande vid »*universiteten*» af undervisning i pedagogik enligt utskottets åsikt vore värd att tagas i allvarligt öfvervägande, men att utskottet icke ansåge det vara tillrädligt att utan någon utredning af vederbörande myndigheter eller förslag af Kungl. Maj:t besluta inrättande vid universitetet i Uppsala af en professur i pedagogik, hvadan utskottet hemställde, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas. Sedan Riksdagen bifallit denna hemställan och frågan alltså vid 1905 års riksdag förfallit, upptogs den på nytt vid 1906 års riksdag. Med anledning af en utaf vederbörande vid universitetet i Uppsala gjord underdånig framställning föreslog nämligen Kungl. Maj:t i 1906 års statsverksproposition Riksdagen att till upprättande af en ordinarie professur i pedagogik vid universitetet i Uppsala bevilja erforderliga medel. Denna proposition vann icke Riksdagens bifall. Uti sin skrivelse den 23 maj 1906 angående regleringen af utgifterna under riksstatens

åttonde hufvudtitel yttrade Riksdagen i frågan följande: »Den af Riksdagen år 1905 sålunda godkända planen, att undervisning i pedagogik skulle vid båda universiteten anordnas, och att i sammanhang härmed den för blifvande läroverkslärare nu förekommande undervisningen vid profårskursens teoretiska afdelning skulle upphöra, har icke varit föremål för särskild utredning af vederbörande myndigheter, hvilkas utlåtanden beträffande den ifrågasatta professuren i Uppsala emellertid måste anses gifva kraftigt stöd åt berörda plan. Med afseende härå och då någon olägenhet icke lär vara att befara af ett uppskof med inrättande af nämnda professur, intill dess frågan om den pedagogiska undervisningens och den teoretiska lärarutbildningens ordnande må kunna i ett sammanhang upptagas till afgörande, har Riksdagen ansett sig icke böra bifalla Kungl. Maj:ts förvarande framställning.»

Härefter lät Kungl. Maj:t verkställa utredning i ämnet genom Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, förstärkt med två sakkunnige universitetsprofessorer; och rädde i det utlåtande, som härvid afgafs, icke någon meningsskiljaktighet i afseende å behovet af pedagogiska professorer vid de båda statsuniversiteten. Ärendet remitterades därpå till dåvarande kanslern för rikets universitet för vederbörandes hörande. Vid Uppsala universitet tillstyrktes Öfverstyrelsens förslag om proposition till Riksdagen om beviljande af medel till upprättande af en ordinarie professur vid hvarterdera af universiteten i Uppsala och Lund, hvaremot de akademiska myndigheterna i Lund uttalade sig mot inrättandet af ifrågavarande professorer, under återopande, bland annat, att universitetet hade flera vida viktigare anslagsbehof, som kanske skulle få stå tillbaka för pedagogikens upptagande bland de ordinarie examensämnen.

I underdånigt utlåtande den 1 december 1906 förklarade Kanslern, att enligt hans åsikt det vore ett önskemål, att det för lärarbildningen viktiga ämnet pedagogik blefve vid den akademiska undervisningen behörigen representeradt, samt att han icke heller hade något att erinra mot förslaget, att professorer i ämnet upprättades samtidigt vid Uppsala och Lunds universitet, så mycket mindre som det ju måste anses i och för sig önskvärdt, att frågan ordnades likformigt vid båda statsuniversiteten, hvarjämte han med åtskilliga skäl gendref de vid universitetet i Lund gjorda invändningarna mot det väckta förslaget, såvidt anginge Lunds universitet. Äfven dåvarande chefen för Kungl. ekklesiastikdepartementet inlade, enligt det vid statsverkspropositionen till 1907 års riksdag fogade protokoll öfver ekklesiastikärenden, en bestämd gensaga emot de från Lunds universitet försporda invändningarna och hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att bevilja medel för inrättande af professorer i pedagogik både vid Uppsala och Lunds universitet, hvilken hemställan också bifölls af Kungl. Maj:t. Den sålunda aflätna propositionen vann emellertid endast så till vida Riksdagens bifall, att Riksdagen för inrättande af en professur i pedagogik vid universitetet i Uppsala anvisade nödiga medel, hvaremot förslaget om inrättande af en dylik professur vid Lunds universitet afslogts hufvudsakligen på den grund, att tills vidare och till dess någon erfarenhet vunnits angående sättet för den pedagogiska universitetsundervisningens ordnande samt verkningarna af densamma inrättandet af mer än en lärostol i berörda ämne icke syntes vara erforderligt, samt att i så fall universitetet i Uppsala i främsta rummet borde komma i åtanke vid erhållande af denna professur, med hänsyn,

bland annat, därtill, att de akademiska myndigheterna i Lund uttalat sig mot inrättandet af de föreslagna professurerna.

Af det föregående framgår, att såväl Kungl. Maj:t som Riksdagen likasom ock Kanslern och Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk redan vid ärendets föregående behandling erkänt behovet af, att en pedagogisk lärostol äfven vid Lunds universitet i sinom tid borde komma till stånd; och då det hittills anförda hufvudsakliga motskålet, nämligen att de akademiska myndigheterna i Lund uttalade sig mot inrättande af pedagogiska professorer, numera icke längre kan återopas, synes det vara öfverflödigt att närmare orda om vare sig pedagogikens ställning och betydelse i allmänhet vid den akademiska forskningen och undervisningen eller särskildt behovet af en lärostol i pedagogik äfven vid universitetet i Lund. Jag vill här allenast tillägga, att antalet af de studerande, som sökt och erhållit särskildt nådigt tillstånd att i filosofiska examina vid Lunds universitet medtaga ämnet pedagogik, varit afsevärdt stort, under år 1908 och 1909 samt förra halfåret 1910 uppgående till ett tjugotal, däraf tolf under år 1909.

Beträffande professurens ämnesområde ansluter jag mig till Konsistoriets förslag, att professuren måtte inrättas i psykologi och pedagogik, till hvilket förslag, enligt hvad jag inhämtat, förslagsställaren inom humanistiska sektionen, professor Hans Larsson ansluter sig. Härvid önskar jag dock särskildt framhålla, att detta förslag gifvetvis icke får anses innebära, att psykologien skulle i sin helhet öfverflyttas till den pedagogiska professuren, utan endast så till vida som psykologien står i sammanhang med pedagogiken, hvarvid den experimentella psykologien torde böra förläggas inom pedagogikprofessurens område. Att psykologi fortfarande måste bedrivas inom den teoretiska filosofien och äfven inom den praktiska filosofien, torde vara själfallet.

Jag anhåller sålunda i underdånighet om nådig proposition till 1911 års Riksdag om beviljande af medel till inrättande af en professur i psykologi och pedagogik vid Lunds universitet.

Underdånigst:

F. Olsson Wachtmeister.

Otto Croneborg.

Stockholm den 15 oktober 1910.

I transsumerade delar rätt afskrifvet betygar, Stockholm af kungl. ecklesiastikdepartementet den 21 januari 1911

ex officio

Hj. Westerling,
registrator.